

викладацько-освітня діяльність проф. Заставецької виконала свою місію – вона навчила своїх послідовників правильно вчитися географії ...

Література

1. Заставецька О.В., Мариняк Я.О., Кузишин А.В. Історичні віхи кафедри географії України та туризму Тернопільського національного педагогічного університету // Історія української географії та картографії. Частина I. Збірник матеріалів Четвертої міжнародної наукової конференції, посвяченої 110-літньому ювілею проф. Володимира Кубійовича, Тернопіль, 18-19 листопада 2010 р. – Тернопіль, 2010. – С. 34-38.

2. Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Кафедра географії України і туризму Тернопільського національного педагогічного університету: історія, сьогодення та майбуття. – Тернопіль: Вектор, 2013. – 44 с.

3. Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Ольга Володимирівна Заставецька (бібліографія українських вчених). – Тернопіль, 2003. 19 с.

4. Царик Л.П., Садовник О.П., Заблоцький Б.В., Кузишин А.В. Географічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету: історичне минуле, сьогодення і перспектива // Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (21-23 травня 2015 р.). – Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. – С. 7-11.

Богдан Савак,

*директор Денисівського краєзнавчого музею,
Козівський район Тернопільської області*

ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА ЗАСТАВЕЦЬКА У СПОГАДАХ ТА ФОНДАХ ДЕНИСІВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Село Денисів у якому я живу, а село Купчинці, в якому народилася Ольга Володимирівна Заставецька та село Яструбове, у якому її батьки згодом поставили собі хату це – сусідні села, які з висоти пташиного лету виглядають, як один населений пункт, лиш розділяє їх ріка Стрипа. Села Яструбове і Купчинці розміщені на її лівому березі, а Денисів – на правому. Так колись і було, що села Денисів і Купчинці носили спільну назву – містечко Бродилів, які zostали знищеними під час моноголо-татарського нашествя 1242 року. Згодом на тих згарищах і руїнах виникло два нових поселення Купчинці – від слів купці, ченці та Денисів – від його першого

поселенця по імені Денис. Село Яструбове – це порівняно молодий населений пункт, який виник після зведення залізничної колії 1897 року на полях денисівського поміщика Завістовського. Й по-сьогодні Яструбівська залізнична станція носить назву «Денисів – Купчинці». Тому й не дивно, що з давніх-давен по-сьогодні ці сусідні села як родинами так і духовно поріднені. Та оскільки наші населені пункти туляться до купи, то їхні земельні угіддя розтягнулися – купчинецькі та яструбівські на схід, а денисівські на захід, відповідно й за колишнім звичаєм (щоби мешкати ближче до свого поля) і виникали хутірські поселення.

До таких денисівських хуторянських поселенців належали й мої батьки, які мешкали за сім кілометрів від села, аж під селом Плоскою. Тому в молоді роки Ольги Володимирівни я не знав, або знав лише заочно. А познайомився я з нею вже при Незалежній Україні. Правда, до того знав її батька Володимира, який працював агрономом у денисівському колгоспі. Нині, з віддалі часу можу сказати, що це був поважний, спокійний, розсудливий, інтелігентний чоловік. Вразливо запам'ятався мені епізод того часу. Мій батько працював в будівельній бригаді місцевого колгоспу. Оскільки щоденно ходити до села на роботу було далеко, то він виконував колгоспну роботу вдома: робив вікна, двері, ремонтував вози, сани. Та найчастіше робив до колгоспних фір – колеса. Тоді виконану роботу моїм батьком переважно забирав Володимир Ткач – батько Ольги Заставецької. Пригадується, як одного разу він десь відшукав і привіз батькові поржавілі залізні конструкції з польської брочки й попросив, щоби він зробив для неї всі дерев'яні, тобто привів її до обіходу, поставив на колеса. Після відновлення вона мала належати йому – агроному Володимиру Ткачу, для його щоденного користування. За це домовились, що крім зароблених трудовнів, агроном віддячиться йому ще додатково. Батько не любив колгоспних функціонерів, але до Володимира Ткача, завжди ставився з повагою й погодився взятися за цю роботу, оскільки він був усіма шанований чоловік.

Це була досить клопітка робота. За неї з колгоспних столярів ніхто не хотів братися. Тоді все робилося вручну та з твердого і сухого матеріалу: ясеня чи дуба. Я був очевидцем й того як ряд дерев'яних конструкцій батько варив у картопляній шкаралупі, а потім ми всі помагали йому їх розпарених гнути. Оскільки польська вісь, на яку накладалися колеса була тонших розмірів від советських, то потрібно було знайти менших розмірів букші. За ними шукали серед столярів та звалищах металовідходів по навколишніх селах. Я був свідком і події її передачі. Яка то була радість для замовника та виконавця. За декілька днів Володимир Ткач приїхав до нас знову, але як і

колись – на попередньо старій советській бричці. У нього був подавлений вигляд. Він мовчки зайшов у хату й болісно видавив із себе: «Бричку від мене відібрали. Забрало її районне начальство». Ось така вона була тогочасна реальність.

Як вище згадувалось, що в советську добу Ольгу Володимирівну я знав відносно, зате добре знав її чоловіка – вчителя географії Купчинецької школи Богдана Івановича Заставецького. Об'єднувало нас те, що ми обидва мали цінні домашні бібліотеки. Тут варто зазначити, що тоді власні книгозбірні в районі мали лише декілька чоловік: Володимир Хома та Богдан Савка – в с. Купчинцях, Богдан Заставецький – у с. Яструбове, автор цих рядків – у с. Денисові та Ярослав Тучапський – у с. Золотій Слободі.

У 1980-х роках, у моїй домашній добірці було вже декілька сотень книжок і всі вони про князів кийвських, Запорізьку Січ та класиків української літератури дожовтневого періоду. При зустрічах, розмовляючи з Богданом Івановичем про літературу, про прочитане, з болем часто зупинялися в дебатах над темою про втрату нашої державності. Безперечно, що такі розмови були без сторонніх вух, бо на таку тему говорити було досить-таки небезпечно. Сьогодні, роздумуючи над нашим спілкуванням, можу ствердно засвідчити, що Богдан Заставецький ненавидів советську владу кожною крупинкою свого тіла. А чому? Адже його батько загинув на фронті Другої світової війни. Він свого роду був «воїн-визволитель». Та на ту тему ми чомусь ніколи не говорили. Крім того, я розумів, чому Богдан Іванович не відкриває переді мною свої таємниці сповна, знав що його одностудії, а може й ставленики по духу були в Києві та Львові, куди він часто їздив. Одного разу він по-секрету мені сказав: «Ти більше публічний, по обов'язку праці спілкуєшся із ненадійними людьми тому тобі потрібно менше знати. Бо якби ти десь заломився, то щоб не постраждали інші».

Пригадую, як одного разу, а це був ще советський час, ми обидва їхали із Козови поїздом додому. Того дня він забажав, щоби я відвідав його помешкання та оглянув бібліотеку. Так і сталося. Перед тим він уже бачив мою домашню книгозбірню, а того разу з великим ентузіазмом репрезентував свою, а за той час його дружина Ольга Володимирівна підготувала нам вечірку. Ніколи ніхто не бачив, щоби Богдан Іванович вживав алкоголь, він того соромився. Та оскільки його не вживав, а щоби я себе як гість відчув комфортніше, то для етикету до нашої компанії приєдналася його дружина – Ольга Володимирівна. Того дня за розмовами я зрозумів, що вона зі своїм чоловіком на політичному ґрунті за одно, як у народі говориться: де голка там і нитка.

Пливли роки... Богдан Іванович став засновником кафедри географії України в Тернопільському педагогічному інституті, який тоді носив ім'я Ярослава Галана. Туди пішла працювати й обдарований учитель Купчинецької школи, і його дружина. Як бувало пророкував наш спільний побратим-книголюб Купчинецької школи Володимир Хома, що Ольга Заставецька по науці піде вище свого чоловіка-наставника. І слова його справдилися. 1998 року вона захистила докторську дисертацію. В роки розвалу московсько-більшовицької імперії Богдан Іванович Заставецький та автор цих рядків були обрані депутатами Тернопільської обласної ради. У той час дні наші були перенасичені подіями, громадською працею. Через те, що педуніверситет розміщений віддалено від центру міста, тому я на кафедрі географії України, де працювало подружжя Богдан та Ольга Заставецькі навідувався рідше. А коли заходив, то в більшій мірі обговорювали про політичне життя в країні, області та на місцях, про деградований дух людей та їхнє розчарування. Було й таке, що в захваті запальних розмов у нас виникали розбіжності думок, суперечки (наприклад по канівській четвірці), тоді Ольга Володимирівна нас заспокоювала, а в іншому випадку витримувала паузу мовчанки.

В останнє приїжджав до мене додому Богдан Іванович Заставецький у серпні 2000 року. Того разу в справі допомоги йому матеріалом проілюструвати посібник «Рідний край. Тернопільщина. 5 клас». Та нажалі цього видання він уже не побачив, бо 30 вересня 2000 року на 59-му році життя відійшов у вічність. Проте, що Богдан Іванович уже на потойбічному світі, я довідався аж згодом. Скуповуючи свою провину перед пам'яттю побратима по духу 11 листопада 2001 року я до його 60-річчя організував конференцію. Безперечно, що в цьому допомогла мені його дружина. З того часу започаткував у музеї й фонд родини Заставецьких, який на мої запити його поповнювала вже Ольга Володимирівна. Після відходу Богдана Івановича я продовжував приходити на кафедру «Географії України», яку вже очолювала його дружина. Бувало за чашкою кави, ми ділилися спогадами про Богдана Івановича, вона розпитувала про мою зайнятість, моїх дітей, розповідала про себе та своїх дітей. Часом я навіть задумувався над тим: чому вона ділиться зі мною своїми таємницями? Та мабуть тому, бо добре знала, хто був у її чоловіка надійними друзями, яка була скріплена вимірами років. У відповідь, я тішився, гордився тим, що маю за честь спілкуватися з такою високоосвіченою людиною, тягнувся бути гідним її добрим ставленням до мене.

На мої запрошення Ольга Володимирівна була на багатьох заходах які проводились нашим краєзнавчим музеєм, зокрема 40-річчю від часу його

заснування (2007). Я часто приходив у село Яструбове в хату Ткачів, куди бувало на вихідні приїжджала до мами Ольга Володимирівна, щоб допомогти у веденні господарства. Був на заходах, які вона організовувала та проводила в педуніверситеті, наприклад репрезентації книги заслуженого професора Львівського національного університету ім. І. Франка Олега Шаблія «Село на золотому Поділлі: земля і люди» (7.XI.2013), конференціях присвячених географам Богдана Заставецького (15.XI.2016)...

Пригадується мені й перше святкування ювілейних роковин Ольги Володимирівни Заставецької в Денисівському краєзнавчому музеї. На мої пропозиції вона спершу багато разів відмовлялася у його проведенні, зсилаючись на свою зайнятість та стан здоров'я. Та з наближенням ювілейної дати погодилася, вірніше її спонукнули колеги по-роботі. Тоді за погодженням із учителями нашої школи та методистом районного відділу освіти Надії Василівни Борецької в очолюваному мною музеї був проведений районний семінар учителів-географів.

Рис. 10. Під час районного семінару учителів-географів

Й на здивування усі приїхали як на свято, були одягнені у блузки та сорочки-вишванки. У вишиваній блузці була й Ольга Володимирівна. Під час його проведення вчителі ділилися досвідом викладання предмету, а ювілярка творчими планами на перспективу. Й усі твердо домовились та вірили, що

кожних п'ять років будуть зустрічатися знову. Тоді у Книзі відгуків почесних гостей музею вона зробила такий запис: «Велика вдячністю Богдану Маркіяновичу і Ользі Зіновіївні – подвижникам української культури, працівникам музею від професора Заставецької Ольги. Денисівський музей – перлина української культури у Козівському районі. Бажаю натхнення, творчої наснаги працівникам, добра і злагоди. З повагою Ольга Заставецька. 21.05.13 р. – день проведення зустрічі з учителями географії району».

Та реальність внесла свої корективи – Ольги Володимирівни вже немає серед нас. Наближалася ювілейна дата – 65-річчя від часу її народження. З цього приводу в Денисівському краєзнавчому музеї було влаштовано виставку виданих нею підручників, посібників, фотографій, ксерокопії окремих документів. 27 квітня 2018 року, на пошанування її роковин й урочисте відкриття виставки приїхали родичі Ольги Володимирівни, друзі, колеги з університету, педагоги-географи нашого району та учні старших класів Денисівської школи.

Рис. 11. Поштовий конверт, поштова марка та штемпель спеціального погашення поштової марки (с. Яструбово, 2018)

Церемонія заходу в часовому вимірі затяглася, бо кожний присутній хотів мовити тепле слово про прекрасного педагога, наставника, друга. І хоч ця подія мала б бути радісна, весела, бо приурочена ювілейним роковинам

народження, але вийшло навпаки, де радість з болем обнялися. І тому є резон, адже назавжди залишила нас, пішла на потойбічний світ до свого чоловіка щира, доброзичлива, мудра людина, яка користувалася великим авторитетом та повагою не тільки серед колег по роботі, друзів, студентів, але й усіх хто її знав.

У цей день вчителі-географи Денисівської школи Ольга Савак та Марія Вальчишин репрезентували присутнім показ світлин про життєвий і творчий шлях Ольги Володимирівни. Й знову кадр за кадром ще раз сплигло перед присутніми її життя.

До того дня заходом Денисівського краєзнавчого музею здійснено видання клубного поштового конверта, поштової марки та штемпеля спеціального погашення поштової марки із портретом Ольги Володимирівни (художник ескізу штемпеля – Володимир Окрутний). Приємно, що того дня Тарас та Леся Заставецькі подарували нашому музею улюблену мамину блузку-вишиванку, ту в якій вона святкувала своє 60-річчя.

По обов'язку праці я часто буваю в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. Знаю, що у ньому є також фонд Богдана та Ольги Заставецьких, який репрезентується у ювілейні роковини їх народження.

Любов Альтгайм
кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії України і туризму
*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

НАЦІОНАЛЬНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОДИНИ ЗАСТАВЕЦЬКИХ

Значення національно-просвітницької діяльності родини Заставецьких вагоме і неоціненне. Вони ще наприкінці 80-их і на початку 90-их років минулого століття враховували тенденції розвитку вищої освіти і зайняли у цьому напрямку активну позицію. Свою місію Богдан Іванович і Ольга Володимирівна вбачали у вихованні не просто вчителя, а культурної та освіченої людини, українця, патріота. І протягом свого життя, своєї наукової і просвітницької діяльності вони ретельно впроваджували, виконували і реалізовували це у всіх напрямках. Українська національна ідея і активна боротьба за її реалізацію були головними у їх діяльності як на побутовому, місцевому, регіональному, так і на найвищому рівні. Вони популяризували ідею про те, що основним завданням для вчителя школи, викладача вищого